2. Матвієнко О. Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Україні в контексті інтеграції до світового педагогічного простору / О. Матвієнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського держ. пед. університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Безлюдний О. І. та ін.]. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. – Вип. 53. – С. 381–387.
3. Мозуль І. В. Навчання природознавства в сучасній початковій школі : навч. програма спецкурсу, курс лекцій та методичні рекомендації : навч.-метод. посіб. / І. В. Мозуль. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 236 с.
4. Словник термінів для учнів початкових класів : пос. для загальноосвітніх навч. закл. / за наук. ред. М. С. Вашуленка (у співавт. В. О. Собко, Г. С. Демидчик, О. В. Ігнатенко, І. В. Мозуль та ін.). – К. : Освіта, 2016. – 128 с.

Ігор Донік

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що українське суспільство, потребує підвищення рівня своєї правової культури з метою розбудови в Україні правової держави та громадянського суспільства, розвитку законодавчої системи.

Юридична енциклопедія визначає, що правова культура – це складова частина загальної культури, сукупність факторів, що характеризують рівень правосвідомості, правовідносин, досконалості законодавства, організації роботи з його дотримання, стан законності і правопорядку [13, с. 37].

Однак, на нашу думку, таке визначення правової культури не може бути абсолютно точним, так як існує багато інших підходів до визначення змісту даного поняття.

Зокрема, професор А. Б. Венгеров зазначив, що правова культура – більш висока і об’ємна форма правосвідомості [1, с. 312]. На нашу думку, таке трактування правової культури не є найбільш вдалим, оскільки стосується лише сфери ідеального, ігнорує діяльність і результати діяльності суб’єктів.

О. Ф. Скакун розглядає правову культуру як «невід’ємну частину загальної культури, що становить систему правових цінностей…» (форм, норм, приписів та інститутів), розумінь і настанов, які відображають у правовій формі стан свободи і соціальних цінностей людства, суспільства, особи [9, с. 648].

У контексті сказаного, Д. Керімов зазначає, що правова культура

тисячами ниток пов'язана із загальною культурою. Вона безпосередньо визначає характер законодавства, зумовлює його адекватність історичному і національному духу народу, потребам і інтересам людей [3, с. 358–359].

Також інший сучасний теоретик права, доктор юридичних наук, професор В. В. Лемак стверджує, що правова культура за своїм змістом виступає юридичним багатством, яке виражається в досягнутому рівні регулятивних властивостей права, нагромаджених правових цінностей, тих особливостей права, котрі належать до правового прогресу [5, с. 217–218].

Правильною точкою зору українських вчених є те, що правова культура не зводиться лише до правосвідомості громадян суспільства. Вона має бути визначена як сукупність досягнень суспільства, його соціальних груп та громадян у галузі регулювання суспільних відносин, яке забезпечує верховенство права в суспільному житті, панування в суспільному житті правових принципів справедливості й гуманізму, захисту прав і свобод людини [10, с. 26].

За проведеним аналізом юридичної літератури, можна визначити, що залежно від носія правової культури її поділяють на правову культуру суспільства і правову культуру особи. Поняття «правова культура суспільства» і «правова культура особи» взаємопов'язані.

Правова культура суспільства є умовою і результатом культурно-правової діяльності членів суспільства. Одночасно правова культура особи виражає ступінь і характер розвитку суспільства.

Правова культура суспільства є частиною загальної культури і характеризується такими факторами: станом законності і правопорядку в країні; ступенем розвиненості в суспільстві юридичної науки і юридичної освіти; рівнем досконалості законодавства і станом правосвідомості населення і посадових осіб; ефективністю діяльності правозастосовчих органів і захищеністю прав особистості тощо.

Важливе значення правової культури має концепція рис національного характеру Д. Чижевського [11].

Перша риса – «емоціоналізм» – перевага емоційно-почуттєвого елемента над раціональним.

Друга риса – «індивідуалізм і прагнення до свободи» − вираження вольового початку.

Третя риса – «неспокій і рухливість» – є похідним результатом взаємодії перших двох: емоціоналізму, з його прагненням до нових форм, та індивідуалізму, який «не хоче мати стійких міцних основ поза індивідуумом і не може відшукати їх у самому собі».

На жаль, на сьогоднішній день, якщо говорити про нашу державу, то високий рівень правової культури не спостерігається не лише у пересічного громадянина, а також не вистачає законодавцям, політичним лідерам, керівникам суспільних організацій [12].

І тому сьогодні правова культура суспільства потребує

систематичного раціонального формування, стимулювання та позитивного соціального розвитку. Система мір, спрямованих на формування політико-правових ідей, норм, принципів виступає як правове виховання.

Одним із видів правового виховання є правова просвіта громадян, а саме навчальні заклади освіти. Діяльність якої включає: викладання правових дисциплін і правове виховання; підготовку розповсюдження і популяризацію юридичної літератури; державний контроль над ідеологічним змістом правової освіти.

Однією з актуальних проблем сьогодення залишається правовий нігілізм, який являє собою зневажливе ставлення до права як регулятора суспільних відносин, заперечення його значення у суспільно-політичному житті держави. Правовий нігілізм може проявлятися в антиправовому або в злочинному характері, які виявляється в поведінці громадян, посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування [6, с. 12].

Також ще однією актуальною проблемою сьогодення є – корупція. Як зазначає О. О. Марущак, це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини [7 с. 86–88]. Провідні міжнародні аналітичні агентства констатують, що Україна сьогодні посідає одне з перших місць серед найбільш корумпованих країн [2, с. 24]. Рівень суспільної довіри до судово-правової системи є надзвичайно низьким, так як більшість респондентів не довіряють державним правоохоронним органам [5, с. 214].

Передумовою для забезпечення належного рівня правової культури є положення ст. 57 Конституції України: «Кожному гарантується право знати свої права та обов’язки» [4].

З метою створення належних умов для набуття громадянами правових знань, Указом Президента України від 18 жовтня 2001 р. № 992/2001 було затверджено Національну Програму правової освіти населення України [8]. Її метою було підвищення рівня правових знань та формування поваги до права.

Кожний громадянин повинен знати, як йому бути в таких ситуаціях, що робити і куди звернутися за допомогою. Людям достатньо знати свої конституційні права та методи їх реалізації. Засобами для підвищення рівня правової культури суспільства є: розвиток правової освіти і правового виховання населення; боротьба з правовим нігілізмом; видання юридичної енциклопедичної та словникової літератури, коментарів чинного законодавства.

Отже, правова культура – це глибоке знання і розуміння права та свідоме виконання його вимог, і тому в Україні має постійно зростати мотивація активного формування правової свідомості та правової культури. Правова культура громадян є основою нового суспільства в

Україні, адже громадяни є єдиним, хто здатний утворювати державу і правопорядок, приводячи в дію Конституцію України та законодавство. Проблеми формування правової культури ще тривалий час будуть актуальними, а необхідність їх дослідження випливає з конституційного проголошення України правовою державою.

Список використаних джерел

1. Венгеров А. Б. Теория государства и права: учебник для юридических вузов. 3-е изд. М.: Юриспруденция, 2000. 528 с.
2. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави. *Право України.* 2005. № 4. С. 24–25.
3. Керимов, Д. А. Методология права: предмет, функции, проблемы философии права: монография. М.: Аванта, 2000. 560 с.
4. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B %D1%80 (дата звернення: 25.03.2021).
5. Лемак В. В. Загальна теорія держави та права: навч. посіб. Ужгород: Медіум, 2003. 251 с.
6. Макарова О. В. Правовий нігілізм: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.01/ Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 19 с.
7. Марущак О. О. Правове регулювання протидії корупції в Україні та його вдосконалення. *Одинадцяті юридичні читання* : матеріали Міжнародної наукової конференції «Форма сучасної національної української держави: реалії та перспективи». Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 86–88.
8. Про національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18.10.2001 року № 992/2001. *Офіційний вісник України.* 2001. № 43. Ст. 1921.
9. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підруч. Х.: Еспада, 2006. 776 с.
10. Третях С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства. *Право України.* 2005. № 4. С. 26.
11. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. К.: Орій при УКСП «Кобза», 1992. 230 с.
12. Чорнодід Г. С. Сучасний стан правової культури України [Електронний ресурс] / Г. С. Чорнодід. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2008/Pravo/26221.doc
13. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998. Т. 5: П-С. 2003. 736 с.